<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

ગુજરાત હાઈકોર્ટ ખાતે, અમદાવાદ માં

ફોજદારી અપીલ નં. ૯૨૫/૧૯૯૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટેઃ

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અકીલ કુરેશી

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોળી

==

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે?
૨	પત્રકારને મોકલવામાં આવે કે નહીં?
૩	શું ન્યાયમૂર્તિશ્રીઓ ચુકાદાની યોગ્ય નકલ જોવા માંગે છે?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ પણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?

==

ગુજરાત રાજ્ય....અપીલકર્તા(ઓ)

વિ.

પ્રવીણસિંહ ગણપતસિંહ ચૌહાણ અને ૩....પ્રતિપક્ષી(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ: સુશ્રી સી.એમ. શાહ, અપીલકર્તા(ઓ) ક્રમાંક ૧ માટે એ.પી.પી.

શ્રી પ્રતિક બી. બારોટ, વકીલ, વિરોધી(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) ક્રમાંક ૧ – ૪ માટે

==

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી અકીલ કુરેશી

તથા

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી વિપુલ એમ. પંચોલી

તારીખ : ૧૭/૦૩/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ અકીલ કુરેશી દ્વારા)

૧.આ અપીલ રાજ્ય દ્વારા સેશન્સ અદાલત, ગોધરા, દ્વારા સેશન્સ કેસ નં.૧૧૧/૧૯૯૩માં આપવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાને પડકારતી દાખલ કરવામાં આવી છે.

૨. આરોપ આંક ૨ મુજબ, ફરિયાદ પક્ષનું કહેવું હતું કે ૩.૪.૧૯૯૩ની રાત્રિથી ૪.૪.૧૯૯૩ની વચ્ચે, આરોપી નં. ૧ પ્રવીણસિંહ, જે મૃતકનો પતિ હતો, તથા બાકીના આરોપીઓ, જે તેના સગાસંબંધીઓ હતા, તેમણે દોરીની મદદથી ગળું દબાવીને મૃતક સ્વરૂપબેનની હત્યા કરી હતી, અને તેના પુત્ર પિન્ટુને મારપીટ કરીને તેમજ તેને વારંવાર જમીન પર પછાડી પછાડી તેની પણ મૃત્યુ નિપજાવી હતી. ત્યારબાદ આ આરોપીઓએ ઘટનાને આત્મહત્યાના બનાવ તરીકે દર્શાવવા માટે સ્વરૂપબેનના નિર્જીવ દેહને ઘરના છત પરની લાકડાની પાટિયા સાથે લટકાવી દીધો હતો. આરોપી નં. ૧ પ્રવીણસિંહે ત્યારબાદ નજીકના રાજકોટ પોલીસ સ્ટેશનમાં ખોટી રીતે જાણ કરી હતી કે તેની પત્નીએ પુત્રની હત્યા કર્યા પછી આત્મહત્યા કરી હતી. તેથી તમામ આરોપીઓ સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ અને ૨૦૧, વળી આઈ.પી.સી.ની કલમ ૩૪ સાથે વાંચતાં, દંડનીય ગુનાઓ માટે આરોપ મૂકવામાં આવ્યો હતો.

૩.અમે સંક્ષેપમાં રેકોર્ડ પર રહેલા પુરાવાનું સારાંશ આપી શકીએ છીએ.

૩.૧. ડૉ. ચંદ્રહાસ કેસવ્રાવ શિક્કેનાવિસ, પીડબ્લ્યુ૧, આંક ૮ એ બંને મૃતકોનું મરણોત્તર પરીક્ષણ કર્યું હતું. સ્વરૂપબેનના મરણોત્તર અહેવાલમાં (આંક ૧૦) તેમણે ગળા નીચે બે ઇંચ અંતરે ગાંઠના નિશાન નોંધ્યાં હતાં, જે ડાબી બાજુ કાન સુધી બે ઇંચ સુધી વિસ્તરેલાં હતાં. આ નિશાન માસ્ટૉઇડ હાડકાથી શરૂ થતું હતું. ગળાના પાછળના ભાગે પણ ગાંઠના નિશાન હાજર હતાં. આવું નિશાન ૧૨ ઇંચ લાંબું અને અડધી ઇંચ પહોળું હતું. આ ક્ષેત્રની આસપાસ છોલાં પણ હતાં. તેમણે નીચે મુજબની અન્ય ઇજાઓ પણ નોંધેલી હતી :

"૨. બીજો ગળું દબાવવાના નિશાન પહેલા નિશાનની ઉપર આવેલો છે. તે જમણી માસ્ટોઇડ હાડકીની નીચે (૧" નીચે)થી ગળાના આગળના ભાગે ક્રાઇકોઇડ કાર્ટિલેજ પરથી પસાર થઈ ડાબી માસ્ટોઇડ હાડકીની નીચે ગળાના ડાબા બાજુ (૧" નીચે) સુધી વિસ્તરેલો છે. ગળાના પાછળના ભાગે તે ગેરહાજર છે. ગળું દબાવવાના નિશાન ધૂંધળો છે. ખાંચાની તળિયે કોઈ ઘસારો નથી અને તેની લંબાઈ લગભગ ૯" છે."

તેમના જણાવ્યા મુજબ, પ્રથમ ઇજા મૃત્યુપૂર્વ હતી, જ્યારે બીજી ઇજા મૃત્યુપશ્ચાત્ હતી. તેમના મત મુજબ, દોરીથી ગળું દબાવવાથી મૃત્યુ થયું હતું. શબપરીક્ષણમાં તેમણે મૃત્યુનું કારણ ગળું દબાવવાના પરિણામે શ્વાસરોધ તરીકે નોંધ્યું હતું. તેમણે સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે સ્વરૂપબેનનું મૃત્યુ આત્મહત્યાજન્ય નહોતું, પરંતુ હત્યાજન્ય હતું.

ડોક્ટરે પણ બાળકના મૃતદેહનું પરીક્ષણ કર્યું હતું.તેમણે તેમના પોસ્ટમોર્ટમ અહેવાલમાં (આંક ૧૧) નીચે દર્શાવેલી ઈજાઓ નોંધેલી હતી :

૧. ડાબી આંખની ઉપર માથાના આગળના ભાગના ડાબા તરફ તથા ડાબા કાનની આગળ ચહેરાના ડાબા ભાગમાં, ૧ ૧/૨" માપનું કચડાવું ઘા.

૨. હળપચીના નીચલા ભાગ પર ½" x ૧" નું દબાણ ચિહ્ન.

૩. ગળાના જમણા ભાગે, જડબાના જમણા ભાગની નીચે, ¾" x ૧ ½"નું દબાણચિહ્ન."

તેમના અનુસાર, મૃત્યુનું કારણ ખોપરીના હાડકાંના ભંગને કારણે થયેલ રક્તસ્રાવથી થયેલો શોક હતું. આવી ઈજાઓ છોકરાને જમીન પર પછાડી મારવાની ઘટનાથી સુસંગત હતી.

ઉલટ તપાસ ઉલટ તપાસમાં તેમણે સ્વીકાર્યું કે મૃતક સ્વરૂપબેનના શરીર પર અન્ય કોઈ બાહ્ય ઈજાઓ કે મારામારીના ચિહ્નો ન હતા. તેમણે સ્વીકાર્યું કે મૃતકના કંકણ તૂટ્યા ન હતા. ઋતુસ્રાવને કારણે તેણીએ મૂકેલ રૂનો પેડ પણ અખંડિત રહ્યો હતો. તેમના અનુસાર, ગળું દબાવવાથી દરેક કેસમાં અનિવાર્યપણે માસ્ટોઇડ હાડકાનો ભંગ થાય જ, એવું જરૂરી નથી.

૩.૨. ભીમસિંહ ભવસિંહ, પી.ડબ્લ્યુ.૨, આંક ૧૨, રાજગઢ ખાતેનો પોલીસ અધિકારી હતો, જ્યારે આરોપી નં. ૧ પ્રવીણસિંહ અકુદરતી મૃત્યુ અંગેના ખુલાસા માટે આવ્યો હતો. તેણે તેનું નિવેદન નોંધ્યું હતું, જે આંક ૧૩ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. પોતાના નિવેદનમાં પ્રવીણસિંહે જણાવ્યું હતું કે તે સેનામાં નોકરીમાં હતો અને સંબંધિત સમયે કાશ્મીરમાં તહેનાત હતો. ઘટનાની રાત્રે, તે ઘર બહાર સૂતો હતો. તેની પત્ની સ્વરૂપબેન અને પુત્ર પિન્ટુ ઘરની અંદર સૂતા હતા. સવારે લગભગ ૪ વાગ્યે, તે ખેતરોમાંથી મહુડો લેવા ગયો હતો અને ત્યાર બાદ ઘરે પરત ફર્યો હતો. તેણે ઘરના દરવાજા ખોલ્યા ત્યારે, પોતાની પત્નીને લાકડાના પાટિયા સાથે લટકતી હાલતમાં જોઈ. તેણી મૃત્યુ પામી ચૂકી હતી. તેનો પુત્ર પિન્ટુ નજીકમાં મૃત હાલતમાં પડ્યો હતો.

૩.૩. કાંતિભાઈ ઉમેડભાઈ પટેલ, પી.ડબ્લ્યુ.૩, આંક ૧૪, રાજકોટ પોલીસ સ્ટેશનમાં પણ ફરજ પર હતા. આરોપી પ્રવીણસિંહના જાહેરનામા પછી તેઓ ઘટનાસ્થળે ગયા હતા. તેમણે જોયું કે મહિલા છતથી લટકતી હાલતમાં હતી. તેના પગ જમીનથી અડધા ઇંચ ઉપર હતા. પગ પરસ્પર સમાનાંતર હતા. ચઢવા માટે તે ઉપયોગ કરી શકે એવો ટેબલ જેવો કોઈ પદાર્થ ત્યાં નહોતો. ગળામાં દોરો બાંધેલો હતો અને પાછળ ગાંઠ હતી. નજીકના જમીન પર લોહી હતું અને ઘરની બાજુમાં આવેલા વાડા તરફ જતાં રસ્તા પર લોહીના ડાઘા હતા. વાડામાં લોહીથી ખરડાયેલા એક શર્ટ અને લેંઘો ો મળ્યા હતા. શર્ટ અને લેંઘો લેંઘો તાજેતરમાં જ

ધોયેલા હતા. એ જ ઘરમાં ખાટલા પર એક ઈજાગ્રસ્ત બાળક પડેલું હતું. તેમની પૂછપરછથી જાણવા મળ્યું કે પતિ અને પત્ની વચ્ચે અણબનાવ હતો. તેમના મત મુજબ આ હત્યાનો કેસ હતો, આત્મહત્યાનો નહીં. તેથી તેમણે પ્રાથમિક માહિતી અહેવાલ નોંધાવ્યો, જે આંક ૧૫ તરીકે રજૂ થયો.

ઉલટ તપાસ દરમિયાન તેમણે કહ્યું કે રૂમમાં દિવાલ પાસે એક ખાટલો હતો, જે લટકતા દેહથી આશરે ૪ થી ૫ ફૂટ દૂર હતો. ખાટલો ૧ અને ૧/૨ ફૂટ ઊંચો હતો. તેમણે આ વાતનો ઇનકાર કર્યો કે દિવાલમાં આવેલા છિદ્ર પરથી ચડીને છત પરના પાટિયા સુધી પહોંચી શકાય તેમ હતું. આંક ૧૫ના પ્રાથમિક માહિતી અહેવાલમાં તેમણે સમાન વર્ણન આપ્યું હતું કે ઘટનાસ્થળે પહોંચ્યા ત્યારે મૃતદેહ જમીનથી અડધા ઇંચ ઉપર લટકતો હતો. ચઢવા માટે સ્ટૂલ જેવો કોઈ પદાર્થ નહોતો.

૩.૪. ઈન્ક્વેસ્ટ પંચનામું આંક ૧૭ પર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. કરણસિંહ સરદારસિંહ, પી.ડબ્લ્યુ.૪, આંક ૧૬ ઈન્ક્વેસ્ટના સાક્ષી હતા. પંચનામામાં એ પણ દર્શાવાયું હતું કે મૃતદેહ જમીનથી અડધા ઇંચ જેટલો ઊંચે લટકતો હતો. લાકડાના પાટિયા અને મૃતદેહ વચ્ચે ૧ અને ૧/૨ ફૂટનું અંતર હતું. ખાટલો મૃતદેહથી ૨ અને ૧/૨ ફૂટ દૂર હતો. ઉપરના પીઠભાગ પર ઘા–ખરોચાના સ્વરૂપના ઈજાના નિશાન હતાં. ગળા આસપાસ દોરાના બે સ્વતંત્ર ગળાફાંસાના નિશાન હતાં.

૩.૫. પિન્ટુના મૃતદેહનું પંચનામું આંક ૧૮ ઉપર રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. આંક ૧૯ ઉપર ઘટનાસ્થળનું પંચનામું રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. તેમાં દર્શાવાયું હતું કે સ્વરૂપબેનનો મૃતદેહ લાકડાના પટિયા પરથી લટકતો હતો. જમીન પર લોહીનાં ટપકાં હતાં. ઘર બહારથી માટી એકત્ર કરવામાં આવી હતી. શર્ટ અને લેંઘો ો, બન્ને તાજી રીતે ધોયેલાં હોવા છતાં લોહીનાં ચિન્હો દર્શાવતા હતા, જપ્ત કરવામાં આવ્યા હતા.

૩.૬. ભેરવસિંહ ફતેસિંહ, પી.ડબ્લ્યુ.૫, આંક ૨૯, આરોપી નં. ૧ પ્રવીણસિંહના કાકા હતા. તેમનું ઘર પ્રવીણસિંહના ઘર સામે આવેલું હતું. તેમણે સાક્ષી આપી હતી કે ઘટનાની તારીખે, પ્રવીણસિંહ લગભગ ચાર મહિના પૂર્વે ફરજ પરથી ઘરે પરત આવ્યો હતો. ઘટનાની તારીખની સાંજે થી લઈને બીજા દિવસની સવાર સુધી તે ઘરે જ હતો. સવારે ૬ વાગ્યે, તેમને જણાયું કે પ્રવીણસિંહ રડી રહ્યો હતો. પૂછપરછ કરતાં, પ્રવીણસિંહે તેમને જણાવ્યું કે પોતાના પુત્રને મારી નાખ્યા બાદ તેની પત્નીએ આત્મહત્યા કરી હતી. તેથી તેઓ અને અન્ય પડોશીઓ તેના ઘરે ગયા હતા. જોકે, આ સાક્ષીએ ત્યારબાદ ફરિયાદ પક્ષને સમર્થન આપ્યું નહોતું અને પોલીસ નિવેદનનો ઈનકાર કર્યો હતો, જેમાં તેણે દેખીતી રીતે જણાવ્યું હતું કે આરોપી નં. ૧ અને તેની પત્ની વચ્ચેના સંબંધો તણાવપૂર્ણ હતા; તેઓ વારંવાર ઝઘડતા હતા અને તેમના વચ્ચે અદાલતી કેસો

પણ ચાલતા હતા; ઝઘડાનું કારણ પતિને પત્નીની વફાદારી પર શંકા હતી. ફરિયાદ પક્ષ દ્વારા તેની ઉલટ તપાસ કરવામાં આવી હતી.

૩.૭. લક્ષ્મણસિંહ ગુમાનસિંહ ઠાકોર, પીડબ્લ્યુ૬, આંક ૩૧, ગામના સરપંચ હતા. તેમણે સાક્ષી આપ્યો કે ૪.૪.૧૯૯૩ના રોજ જ્યારે તેઓ ઘરે હતા, ત્યારે સવારે લગભગ ૬ થી ૭ વાગ્યાની આસપાસ આરોપી રડતો રડતો તેમના ઘરે આવ્યો હતો અને દાવો કર્યો હતો કે તેની પત્નીએ તેના પુત્રની હત્યા કરી હતી અને ત્યાર બાદ આત્મહત્યા કરી હતી. તેમને પણ શત્રુવત્ ઘોષિત કરવામાં આવ્યા હતા, કારણ કે તેમણે તેમના પોલીસ નિવેદનને ટેકો આપ્યો નહોતો, જેમાં પતિ અને પત્ની વચ્ચેના તણાવપૂર્ણ સંબંધો વિશેની તેમની જાણકારી ખુલાસી કરવામાં આવી હતી.

૩.૮. વિજયસિંહ દૌલતસિંહ, પી.ડબ્લ્યુ.૭, આંક ૩૨, પ્રવીણસિંહના પાડોશી હતા. તેમને ઘટના અંગે સવારે ૬ વાગ્યે ત્યારે જાણ થઈ, જ્યારે તેમણે પ્રવીણસિંહને ઊંચા અવાજે રડતાં સાંભળ્યા. ત્યારબાદ તેઓ પણ વિરોધી બની ગયા અને પતિ તથા પત્ની વચ્ચેના તણાવપૂર્ણ સંબંધ અંગેના સંસ્કરણને સમર્થન આપ્યું નહીં.

૩.૯. છત્રસિંહ અભેસિંહ, પી.ડબ્લ્યુ.૯, આંક ૩૪, જો કે તેને હોસ્ટાઈલ ઘોષિત કરવામાં આવ્યો હતો, તેણે અદાલત સમક્ષ સાક્ષી આપતાં જણાવ્યું હતું કે તે

ખેતર પર રહેતો હતો. આરોપી નં. ૧ના ઘરે સવારે ૬ વાગ્યે બોલાવવામાં આવતા તે ગયો હતો.

૩.૧૦. કાશીબેન કાળુભાઈ, પી.ડબ્લ્યુ.૧૦, આંક ૩૯, સ્વરૂપબેનની માતા હતી. તેમણે સોગંદપૂર્વક નિવેદન આપ્યું હતું કે વિવાહ લગભગ ૧૧ વર્ષ પૂર્વે થયેલો હતો. આરોપી નં. ૧ વારંવાર તેમની પુત્રીને મારતો હતો. તેથી પુત્રી તેમના ઘરે પાછી આવી હતી, પરંતુ પતિ તેણીને પાછી લઈ ગયો હતો. તેમણે કલોલ અદાલતમાં પણ કેસ દાખલ કર્યો હતો, જે બાદમાં સમજૂતીથી નિરાકરાયો હતો. તેમની પુત્રી ઓછામાં ઓછું બે વાર તેમના ઘરે પાછી આવી હતી.

૩.૧૧. કલુભાઈ આડેસિંહ, પી.ડબ્લ્યુ.૧૧, આંક ૪૦, મૃતકના પિતાએ પણ પુત્રી સાથે તેના પતિ દ્વારા કરવામાં આવેલા દુર્વ્યવહાર અંગે તથા પોતાની પુત્રીએ ભરણપોષણ માટે કેસ દાખલ કર્યો હતો એ હકીકત અંગે સાક્ષી આપી હતી.

૩.૧૨. મુકુંદ પ્રહલાદરાય બુચ, પી.ડબ્લ્યુ.૧૩, આંક ૪૨, તે તપાસ અધિકારી હતા, જેમણે વિગતવાર તપાસ હાથ ધરી હતી. તેમણે આવી તપાસ દરમ્યાન તેમણે લીધેલા પગલાંનો વિગતવાર હિસાબ આપ્યો હતો.

૩.૧૩. એફ.એસ.એલ.ના આંક ૨૭ના અહેવાલમાં મૃતદેહની નજીકથી મળેલ શર્ટ અને લેંઘો ા પર લોહીની હાજરી મળી આવી નહોતી.

૪.આ સંક્ષેપમાં રેકોર્ડ પર રહેલા પુરાવા હતા.

૫.માનનીય સત્ર ન્યાયાધીશે તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો. ચુકાદાના અવલોકન પરથી જણાય છે કે તેઓ નીચેના પરિબળોથી પ્રભાવિત થયા હતા :

૧) કે મૃત્યુ પામેલ સ્વરૂપબેનને અન્ય કોઈ બાહ્ય ઈજાઓ થયેલ નહોતી, જે ગળું દબાવવાના આરોપ સાથે સુસંગત નહોતી, કારણ કે તંદુરસ્ત વ્યક્તિ પ્રતિકાર કરશે, જેના પરિણામે કેટલીક ઈજાઓ થવાની શક્યતા રહેતી.

૨) મૅસ્ટોઇડ હાડકું ભાંગેલું ન હતું, જે આત્મહત્યાની શક્યતા સાથે વધુ સુસંગત હોત.

૩) એફ.આઈ.આર. પૂર્વ તપાસ કર્યા વિના માત્ર શંકાના આધારે નોંધવામાં આવી હતી.

૪) પાડોશમાંથી આવેલા અનેક સાક્ષીઓ હોસ્ટાઈલ બની ગયા હતા અને પતિ તથા પત્ની વચ્ચેના તણાવપૂર્ણ સંબંધોના, ખાસ કરીને પત્નીની સંદિગ્ધ વફાદારીના કારણે, ફરિયાદ પક્ષના કેસને સમર્થન આપ્યું નહોતું.

૬.ન્યાયાધીશે ફરિયાદ પક્ષમાં રહેલી કેટલીક ખામીઓ પણ નોંધાવી હતી અને અંતે નીચેના પરિબળોનું સારાંશ આપતાં પતિ સહિતના આરોપીઓ દોષિત નથી, એવું નિષ્કર્ષ કર્યું હતું :

ક) મૃતક ઘરમાં એકલાં હતાં. પતિ ઘરે હાજર નહોતા. તેથી, મૃતકના મૃત્યુ સાથે તેને જોડતું કોઈ પુરાવો નહોતું.

બ) એવો કોઈ પુરાવો નહોતો કે આરોપી નં. ૧ થી ૩એ દોરીની મદદથી સ્વરૂપબેનનું ગળું દબાવીને હત્યા કરી હતી.

c) મૃતક મહિલાના શરીર પર કોઈ ઈજાના નિશાન નહોતા. તેની બંગડીઓ પણ યથાવત્ હતી. તેથી સંઘર્ષનું પણ કોઈ ચિહ્ન નહોતું.

૭. વિદ્વાન એપીપી સુશ્રી સી.એમ. શાહે ચુકાદાને પડકારતાં રજૂઆત કરી કે પતિ સામે સ્પષ્ટ પ્રેરણા આંકવામાં આવી હતી. તેને પોતાની પત્નીની વફાદારી અંગે શંકા હતી અને તેમના પુત્ર પિન્ટુની પિતૃત્વ અંગે ગંભીર સંદેહ હતો. તે પત્ની

અને બાળક સાથે ઘરમાં એકલો હતો. ઘટનાને આત્મહત્યા તરીકે રજૂ કરવાનો તેનો વર્તન પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૮માં સમાવિષ્ટ ઉપબંધોની પૃષ્ઠભૂમિમાં જોવાવું જોઈએ. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ નિવેદન નોંધતી વખતે તેની સામે દર્શાવવામાં આવેલી પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓનું સ્પષ્ટીકરણ આપવાનું તેનો ફરજિયાત કર્તવ્ય હતું. તેની સંપૂર્ણ ના અને પરિસ્થિતિઓનું સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં નિષ્ફળતા એક સશક્ત પ્રતિકૂળ પરિબળ હતું, જેને નીચલી અદાલતે સંપૂર્ણપણે અવગણ્યું. ઘટનાસ્થળે તેની હાજરી સ્થાપિત થઈ હતી. તે ત્યાંથી દૂર હતો એવી તેની દાવેદારીને અનેક સાક્ષીઓએ ખોટી સાબિત કરી હતી, જેમણે તેને વહેલી સવારે તેના ઘરમાં જોયો હતો.

૭.૧. વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો હતો :

૧) **શ્યામલ ઘોષ વિ. બંગાળ રાજ્યના** કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૧૨) ૭ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસિસ ૬૪૬ માં પ્રસિદ્ધ થયો છે, તેનો ઉલ્લેખ એ દર્શાવવા માટે કરવામાં આવ્યો હતો કે વર્તમાન કેસમાં પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાની સાંકળ પૂર્ણ હતી. પતિ અને પત્ની છેલ્લે સાથે જોવાયા હતા અને હકીકતમાં એક જ પરિસરમાં અનન્ય રીતે વસવાટ કરતા હતા.

૨) ત્રિમુખ મરોટી કિર્કન વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્યના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૬) ૧૦ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસેસ ૬૮૧ માં પ્રસિદ્ધ થયો છે, એ દર્શાવવા માટે કે ઘરમાં ગુપ્ત

રીતે ગુનો આચરવામાં આવે તેવા કેસોમાં પુરાવાનો ભાર સ્વરૂપે ઓછો હોય છે. અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ગુનો કેવી રીતે આચરાયો તેની અંગે વિશ્વસનીય સ્પષ્ટીકરણ આપવા ઘરનાં રહેવાસીઓ પર ભાર રહેશે. મૌન રહીને તેઓ બચી શકતા નથી. ૮. બીજી બાજુ, આરોપી તરફથી વિદ્ધાન વકીલ શ્રી બારોટે અપીલનો દ્રઢ વિરોધ કર્યો. તેમનું કહેવું હતું કે આ નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ હોવાથી તેનું ક્ષેત્ર અત્યંત સંકુચિત છે. માત્ર પુરાવાની મૂલવણીના આધારે અદાલતને બીજો દ્ષ્ટિકોણ શક્ય જણાય એટલા માત્રથી અપીલને દોષસિદ્ધિની અપીલમાં ફેરવી શકાતી નથી. તેમનું કહેવું હતું કે સંઘર્ષના કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, મૃતક મહિલાની હત્યાનો કેસ નકારી કાઢવો જ પડે. તેની ગળાની આસપાસની ઈજાઓ પણ હત્યા કરતાં આત્મહત્યાની સિદ્ધાંત સાથે વધુ સુસંગત હતી. પતિ અને પત્ની વચ્ચે કોઈ શત્રુતા હતી એવો કોઈ પુરાવો નહોતો. આથી પ્રેરણાનો સંપૂર્ણ અભાવ હતો. મૃત્યુના સમયે પતિ ઘરમાં હાજર હતો તે પણ સાબિત થયું નહોતું, કારણ કે મૃત્યુનો ચોક્કસ સમય નિર્ધારિત કરી શકાયો નહોતો.

૮.૧. વકીલે નીચેના નિર્ણયો પર આધાર મૂક્યો :

૧) ૨૦૧૪(૩) જીએલઆર ૨૩૩૪ માં પ્રતિવેદિત રાકેશકુમાર દામોદરજી આચાર્ય તથા અન્ય વિ. ગુજરાત રાજ્યના કેસમાં, જેમાં અદાલતે નોંધ્યું હતું કે

રેકોર્ડ પરનું સાક્ષ્ય ફાંસી દ્વારા મૃત્યુ અને તેથી શક્ય આત્મહત્યાની શક્યતાને નકારતું નથી, આરોપીને હત્યાના આરોપમાંથી નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો

૨) મોહમ્મદ આશિફ ગુલામકાદર શેખ વિ. ગુજરાત રાજ્ય તથા અન્ય માં, ૨૦૦૯(૩) જીએલઆર ૨૨૧૪ માં અહેવાલિત, જેમાં અદાલતે એવું નોંધ્યું કે જે ઘરમાં ઘટના ઘટી હતી તેમાં આરોપીની હાજરી અંગે કોઈ નિષ્કર્ષાત્મક પુરાવો નહોતો, તેથી નીચલી અદાલતે નોંધેલ દોષસિદ્ધિ રદ કરી હતી.

૩) સુબ્રમણિયમ વિ. તમિલનાડુ રાજ્ય અને અન્યના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૯) ૧૪ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૪૧૫ માં પ્રકાશિત છે, જેમાં અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે હત્યાત્મક મૃત્યુના કિસ્સામાં પરિસ્થિતિઓની સ્પષ્ટતા કરવાની જવાબદારી પતિ પર રહે છે. જોકે, મૃતક પર હિંસાના અન્ય પુરાવાના અભાવે, અથવા પતિની દોષિતતાનો નિશ્ચય કરનાર, આ માત્ર એટલાથી પૂરતું નથી.

૪) સોહેલ મહેબૂબ શેખ વિ. મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય, (૨૦૦૯) ૧૨ સર્વોચ્ચ અદાલત કેસો ૫૮૮ માં અહેવાલિત, જેમાં સંપૂર્ણપણે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ઘટનાસમયે આરોપી રૂમમાં હાજર હતો તે દર્શાવતો કોઈ પુરાવો ન હોય ત્યારે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવાના આધારે તેની દોષસિદ્ધિ ન્યાયોચિત નહોતી.

૫) ગુજરાત રાજ્ય વિ. ભીખાભાઈ ધુલાભાઈ પરમારના ૨૦૦૫ (૨) જીએલએચ ૭૩૨ માં નોંધાયેલા કેસમાં, જેમાં કેસના તથ્યોના આધારે એવું જણાયું હતું કે પરિસ્થિતિઓ આરોપીને દોષિત ઠરાવવા માટે પૂરતી નહોતી.

૬) ધન રાજ ઉર્ફે ધંડ વિ. હરિયાણા રાજ્ય, જેનો અહેવાલ (૨૦૧૪) ૬ સર્વોચ્ચ અદાલત કેસીસ ૭૪૫ માં પ્રકાશિત છે, તેમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે પરોક્ષ પુરાવાના આધારે આરોપીની દોષિતતા સ્થાપિત કરવા માટે, આ બાબત ધ્યાનમાં લેવી પડે કે પરિસ્થિતિઓની કડી સંપૂર્ણ હોવી આવશ્યક છે. તથ્યોના આધારે, ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે એવો કોઈ પુરાવો નહોતો.

૯. કારણ કે આપણે નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ સાથે સંકળાયેલા છીએ, તેથી અમારે આવી અપીલનો વ્યાપ અને નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધવામાં આવેલા નિર્દોષ છૂટકારાને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવતી વેળાએ અપીલ અદાલત પર રહેલી આંતરિક મર્યાદાઓને સમજવી જરૂરી છે. આપણા દેશમાં ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્ર એ આધાર પર આગળ વધે છે કે આરોપી દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી તે નિર્દોષ માનવામાં આવે છે, અને આ દોષિતતા વાજબી સંશયથી પરે તેની સંડોવણી સ્થાપિત કરતી પુરાવા દ્વારા જ સાબિત થવી જોઈએ. નિર્દોષતાની અનુમાનધારણા અને વાજબી સંશયથી પરે પુરાવાની આવશ્યકતા આપણા ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રમાં દૃઢપણે મૂળભૂત થઈ ચૂકી છે. તેથી જ્યારે અપીલ

અદાલત નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદાનું પરીક્ષણ કરે છે, ત્યારે તે વધુ આગળ આ આધારે આગળ વધે છે કે સક્ષમ અધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાનું નિષ્કર્ષ નોંધ્યું હોવાથી આરોપીની નિર્દોષતાની અનુમાનધારણા વધુ વિસ્તૃત થઈ જાય છે. ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૭૮ મુજબ, નિર્દોષ છૂટકારાની વિરુદ્ધ અપીલમાં અપીલ અદાલતની સત્તાના ઉપયોગ પર કાયદેસર કોઈ મર્યાદાઓ નથી, છતાં ન્યાયિક ચુકાદાઓની શ્રેણી દ્વારા એ માન્ય કરવામાં આવ્યું છે કે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ નિર્દોષ છૂટકારો અપીલ અધિકારી દ્વારા હળવાશથી રદ કરવામાં નહીં આવે, સિવાય કે તારણો પુરાવા સાથે સ્પષ્ટ રીતે વિરુદ્ધ અને તેથી તર્કવિરુદ્ધ હોવાનું દર્શાવવામાં આવે. માત્ર બીજો અભિપ્રાય અથવા જુદું દષ્ટિકોણ સંભવિત હોવું નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલ મંજૂર કરવા માટે પૂરતું કારણ બનતું નથી.અપીલી અદાલત આવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે તોય, નીચલી અદાલતે આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપતાં જે દરેક પરિબળને ધ્યાનમાં લીધું હતું, તેનું પરીક્ષણ કરવામાં આવી અને તે અસંગત હોવાનું જણાયું હોવું આવશ્યક છે.

૧૦. સુરિન્દર સિંહ અને અન્ય વિ. ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૨૦૦૩) ૧૦ સર્વોચ્ચ અદાલતના કેસો ૨૬ માં પ્રકાશિત,ના કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતને તે પુરાવાની સમીક્ષા કરવાની પૂર્ણ સત્તા છે, જેના આધારે નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ આધારિત છે. પરંતુ નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ રદ કરતી વખતે વડી અદાલત

માટે ફરજિયાત છે કે તે આરોપીને નિર્દોષ છોડવાના નીચલી અદાલતે આપેલા દરેક કારણનો વિચાર કરે અને તેની ચર્ચા કરે, અને ત્યારપછી તે કારણોને ખંડિત કરે.

૧૧. પંજાબ રાજ્ય વિ. ફોલા સિંહ અને અન્ય, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૩) ૧૧ સુપ્રીમ કોર્ટ કેસીસ ૫૮ માં પ્રકાશિત થયો છે, તેમાં અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જ્યાં ગ્રાહ્ય પુરાવાની અવગણના કરવામાં આવી હોય, ત્યાં આરોપી નિર્દોષ છૂટ્યો હોવા છતાં પણ અપીલ અદાલત પર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની ફરજ આરોપિત થાય છે. આવા કિસ્સામાં અનુસરવાનો સિદ્ધાંત એ છે કે માત્ર ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરવો જ્યારે તે માટે બલવાન અને નોંધપાત્ર કારણો હોય. જો આક્ષેપિત ચુકાદો સ્પષ્ટ રીતે અયોગ્ય હોય, તો તે હસ્તક્ષેપ માટેનું બલવાન કારણ બને છે. નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું :

૯. અપીલી અદાલતને તે પુરાવાનું પુનર્મૂલ્યાંકન કરવામાં કોઈ પ્રતિબંધ નથી, જેના આધારે નિર્દોષ છૂટકારાનો આદેશ આધારિત છે. સામાન્ય રીતે, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ, કારણ કે નિર્દોષતાની આરોપીની અનુમાનિત ધારણા નિર્દોષ છૂટકારાથી વધુ મજબૂત બને છે. ફોજદારી કેસોમાં ન્યાયપ્રશાસનની જાળમાં જે સોનાનો સૂત્ર સતત પ્રવર્તે છે તે એ છે કે જો કેસમાં રજૂ થયેલા પુરાવાના આધાર પર બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય હોય, એક આરોપીની દોષિતતાની તરફ દોરતો અને બીજો તેની નિર્દોષતાની તરફ, તો આરોપીને

અનુકૂળ દૃષ્ટિકોણ અપનાવવો જોઈએ. અદાલતનું સર્વોપરી વિચારણું એ છે કે ન્યાયના વિફળ પ્રસારને અટકાવવામાં આવે. દોષિતના નિર્દોષ છૂટકારાથી જે ન્યાયનો વિફળ પ્રસાર થઈ શકે છે, તે નિર્દોષ વ્યક્તિને દોષિત ઠરાવવાથી થતો વિફળ પ્રસાર કરતાં ઓછો નથી. જ્યાં માન્ય પુરાવાને અવગણવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં અપીલી અદાલત ઉપર આ ફરજ આવે છે કે, આરોપી નિર્દોષ છૂટ્યો હોય તે સ્થિતિમાં, પુરાવાનું પુનર્મૂલ્યાંકન કરે, જેથી આ ખાતરી કરી શકાય કે આરોપીઓમાંથી કોઈએ ખરેખર કોઈ ગુનો કર્યો છે કે નહીં. (ભગવાન સિંહ વિ. સ્ટેટ ઑફ એમ.પી., ૨૦૦૩ (૩) એસ.સી.સી. ૨૧ જુઓ). નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલ પર વિચાર કરતી અપીલી અદાલતે અનુસરવાનો સિદ્ધાંત એ છે કે તેમાં માત્ર ત્યારે જ હસ્તક્ષેપ કરવો, જ્યારે તેના માટે દબાણકારક અને પર્યાપ્ત કારણો હોય. જો વિવાદિત ચુકાદો સ્પષ્ટપણે અયોગ્ય હોય અને પ્રક્રિયામાં સંબંધિત તથા વિશ્વસનીય સામગ્રીને ન્યાયસંગત કારણ વિના દૂર કરી દેવામાં આવી હોય, તો તે હસ્તક્ષેપ માટે દબાણકારક કારણ બને છે. આ પાસાઓ પર આ અદાલતે શિવાજી સહાબરાવ બોબડે વિ. સ્ટેટ ઑફ મહારાષ્ટ્ર (૧૯૭૩ (૨) એસ.સી.સી. ૭૯૩), રમેશ બાબુલાલ દોશી વિ. સ્ટેટ ઑફ ગુજરાત (૧૯૯૬ (૯) એસ.સી.સી. ૨૨૫), જસવંત સિંહ વિ. સ્ટેટ ઑફ હરિયાણા (૨૦૦૦ (૪) એસ.સી.સી. ૪૮૪), સ્ટેટ ઑફ પંજાબ વિ. કરનૈલ સિંહ (૨૦૦૩ (૧૧) એસ.સી.સી. ૨૭૧) માં પ્રકાશ પાડ્યો હતો

૧૨. ચન્દ્રપા અને અન્ય વિ. કર્ણાટક રાજ્ય, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૧૮૫૦ માં પ્રકાશિત, ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પૂર્વવર્તી મોટા પ્રમાણમાં નિર્ણયોનો સંદર્ભ લઈ નિર્દોષ છૂટકારાની અપીલોમાં લાગુ પડતા સામાન્ય સિદ્ધાંતો નીચે મુજબ તારવ્યા હતા :

“૩૯. ઉપરોક્ત નિર્ણયો પરથી, અમારા સુચિંતિત મત અનુસાર, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ વિરુદ્ધની અપીલની સુનાવણી કરતાં અપીલી અદાલતની સત્તાઓ સંબંધિત નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો પ્રગટ થાય છે;

(૧) અપીલી અદાલતને નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ જે પુરાવા પર આધારિત છે, તેનો પુનરીક્ષણ, પુનર્મૂલવણી અને ફરીથી વિચાર કરવાનો સંપૂર્ણ અધિકાર છે;
(૨) ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવા અધિકારના ઉપયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ અથવા શરત મૂકતી નથી અને અપિલ અદાલત તેની સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે તથ્ય અને કાનૂન, બન્ને પ્રશ્નો અંગે પોતાનું સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે;
(૩) વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ, જેમ કે, 'પર્યાપ્ત અને પ્રબળ કારણો', 'યોગ્ય અને પૂરતા આધાર', 'અતિ મજબૂત પરિસ્થિતિઓ', 'તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો', 'સ્પષ્ટ ભૂલો', વગેરેનો હેતુ નિર્દોષ છૂટકારાના વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલ અદાલતની વિસ્તૃત સત્તાઓને મર્યાદિત કરવાનો નથી. આવી શબ્દાવલિ અપીલ અદાલતની નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ કરવા પ્રત્યેની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે

'ભાષાકીય અલંકાર'ની વધુ નજીકની છે, અદાલતની સાક્ષ્યની સમીક્ષા કરી અને પોતાનો નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની સત્તાને મર્યાદિત કરવા માટે નહીં.

(૪) જોકે, અપીલી અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવું જોઈએ કે નિર્દોષ છૂટકારાના કેસમાં આરોપીના પક્ષમાં દ્વિગુણો અનુમાન પ્રવર્તે છે. પ્રથમ, ફોજદારી ન્યાયશાસ્ત્રના મૂળભૂત સિદ્ધાંત હેઠળ તેને ઉપલબ્ધ નિર્દોષતાનું અનુમાન, કે જ્યાં સુધી સક્ષમ કાયદાની અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી પ્રત્યેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે. દ્વિતીય, આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો પ્રાપ્ત કર્યો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ પુષ્ટિ પામે છે, પુનઃદૃઢ થાય છે અને મજબૂત બને છે.

(૫) જો રેકોર્ડ પર ઉપલબ્ધ પુરાવાના આધારે બે વાજબી નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં.

૧૩. આ સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખીને, અમે રેકોર્ડ પર રહેલા પુરાવાની ચર્ચા કરીશું. એવું કરતાં, અમારે એ હકીકત અંગે પણ સજાગ રહેવું પડશે કે સમગ્ર કેસ પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત છે. હરિયાણા રાજ્ય વિ. માં કેસમાંજગબીર સિંહ અને અન્ય, (૨૦૦૩) ૧૧ સર્વોચ્ચઅદાલતી કેસો ૨૬૧માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નોંધ્યું હતું કે જ્યાં કોઈ કેસ સંપૂર્ણપણે પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોય, ત્યાં દોષસિદ્ધિ માત્ર ત્યારે જ યોગ્ય ગણાશે જ્યારે તમામ દોષારોપક તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ આરોપીની નિર્દોષતા અથવા અન્ય કોઈ

વ્યક્તિની દોષિતતા સાથે અસંગત જણાય. પદાલા વીરા રેડ્ડી વિ. એ.પી. રાજ્ય અને અન્ય. એ.આઈ.આર. ૧૯૯૦ એસ.સી. ૭૯માં પ્રકાશિત, તેમાં ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જ્યારે કોઈ કેસ પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા પર આધારિત હોય, ત્યારે આવા પુરાવાએ નીચે જણાવેલ કસોટીઓ પૂર્ણ કરવી આવશ્યક છે:

"(૧) દોષનું અનુમાન કાઢવામાં જે પરિસ્થિતિઓ પરથી આશ્રય લેવાય છે, તે દૃઢ અને સુસંગત રીતે સ્થાપિત થયેલી હોવી આવશ્યક છે;

(૨) તે પરિસ્થિતિઓમાં નિશ્ચિત વલણ હોવું જોઈએ, જે નિર્વિવાદરૂપે આરોપીના દોષ તરફ ઈશારો કરતું હોય;

(૩) પરિસ્થિતિઓ, સામૂહિક રીતે લેવામાં આવે ત્યારે, એવી સંપૂર્ણ કડી રચે કે જેના પરથી આ નિષ્કર્ષથી બચી શકાય નહીં કે તમામ માનવીય સંભાવનામાં ગુનો આરોપી દ્વારા જ કરવામાં આવ્યો હતો અને બીજાએ નહિ; અને

(૪) પરિસ્થિતિજન્ય પુરાવા, દોષિત ઠરાવને ટકાવી રાખવા માટે, પૂર્ણ હોવો જોઈએ અને આરોપીના દોષિતપણાં સિવાયની અન્ય કોઈ પરિકલ્પનાથી સમજૂતી ન થઈ શકે એવો હોવો જોઈએ; તથા આવો પુરાવો માત્ર આરોપીના દોષિતપણાં સાથે સુસંગત જ નહીં, પરંતુ તેની નિર્દોષતાને પણ અસંગત હોવો જોઈએ."

૧૪. રેકોર્ડ પર રહેલા પુરાવા તરફ ફરી વળીએ તો, આપણને યાદ આવે છે કે આરોપી નં. ૧ પતિ, તેમના બાળક પિન્ટુ સાથે મૃતક પત્ની સાથે રહેતો હતો. પતિ ભારતીય સેનામાં નોકરી કરતો હતો. સ્વીકારાયેલ પરિસ્થિતિ એ હતી કે

ઘટના તારીખ પૂર્વે કોઈ સમયથી તે રજા પર હતો અને તેથી ઘેર જ હતો. ઘટના ૩.૪.૧૯૯૩ની રાતથી ૪.૪.૧૯૯૩ની સવાર વચ્ચે બની હતી. ઘરની અંદર સ્વરૂપબેનને દોરી વડે લાકડાના પાટિયા પરથી લટકતી અવસ્થામાં મળી આવી હતી. તેમનો પુત્ર અનેક ઈજાઓ સાથે મૃત હાલતમાં પડેલો હતો. આટલું નિઃસંદેહ રીતે સાબિત થયેલું છે. વાસ્તવમાં, આ પરિસ્થિતિઓ વિષે ગંભીર વિવાદ પણ નથી.

૧૫. પુરાવા મારફતે રેકોર્ડ પર જે વધુ બાબત સામે આવે છે તે એ છે કે પતિએ સૌપ્રથમ પોલીસ સમક્ષ અકસ્માતજન્ય મૃત્યુ અંગેની જાણ નોંધાવી હતી, જેમાં તેણે જણાવ્યું હતું કે તે ઘરની બહાર સૂતો હતો અને સવારે આશરે ૪ વાગ્યે ઊઠીને મહુડો એકત્ર કરવા ખેતરોમાં ગયો હતો. જ્યારે તે ઘરે પરત ફર્યો અને દરવાજો ખોલ્યો, ત્યારે તેણે પત્નીને લટકતી અને તેના બાજુમાં પુત્રને મૃત અવસ્થામાં પડેલો જોયો. આ રીતે આરોપી નં.૧એ ઘટનાસમયે ઘરથી દૂર હોવાનો બચાવ ઉભો કરવાનો પ્રયાસ કર્યો હતો અને કેસ આત્મહત્યાનો છે, હત્યાનો નહીં, એમ દર્શાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો હતો. રેકોર્ડ પર રહેલા અન્ય પુરાવાના આધારે આ પરિબળોની વધુ સઘન તપાસ જરૂરી છે.

૧૬. સૌપ્રથમ આપણે પતિના ઘેરથી ગેરહાજર રહેવાના પ્રશ્નની તપાસ કરીએ. અનેક સાક્ષીઓના વર્ણનો પતિના સવારે બહાર ગયેલા હોવાનું કહેવાના તર્ક સાથે અસંગત છે.

૧૭. નોંધવામાં આવે છે કે ભેરવસિંહ ફતેસિંહ, પી.ડબલ્યુ.૫, આરોપી નં. ૧ના કાકા, જેમનું ઘર આરોપીના ઘરના બરાબર સામે આવેલું છે, તેમણે સાક્ષી આપ્યો હતો કે તેમણે સવારે ૬ વાગ્યે આરોપીને ઉંચા અવાજે રડતા સાંભળ્યા હતા. પૂછપરછ કરતાં તેમણે ઘરમાં થયેલા મૃત્યુ અંગે ખુલાસો કર્યો હતો. ભલે આ સાક્ષી વૈરભાવપૂર્ણ થઈ ગયો હતો અને પતિ–પત્ની વચ્ચેના કથિત તણાવપૂર્ણ સંબંધો અંગે ફરિયાદ પક્ષને સમર્થન આપ્યું નહોતું, તેમ છતાં સવારે વહેલા આરોપી નં. ૧ પોતાના ઘરમાં હાજર હતા તે બાબત અંગેનું તેનું નિવેદન અવગણવાનું નથી. લક્ષ્મણસિંહ ગુમાણસિંહ ઠાકોર, પી.ડબલ્યુ.૬, ગામના સરપંચ હતા. તેમણે ખુલાસો કર્યો હતો કે આરોપી નં. ૧ સવારે ૬ થી ૭ વચ્ચે રડતાં–રડતાં તેમના ઘેર આવ્યા હતા અને પોતાના પતિના મૃત્યુ વિશે તેમને જાણ કરી હતી. અન્ય એક સાક્ષી વિજયસિંહ દૌલતસિંહ, પી.ડબલ્યુ.૭, જેમનું પણ પડોશમાં ઘર હતું, તેમણે સવારે લગભગ ૬ વાગ્યે, જ્યારે તેમણે આરોપી નં. ૧ને ઉંચા અવાજે રડતા સાંભળ્યા, ત્યારે આ ઘટના અંગે જાણકારી મેળવી હતી. છત્રસિંહ અભેસિંહ, પી.ડબલ્યુ.૯ પણ આરોપીના સગા હતા અને એ જ વિસ્તારમાં તેમનું ઘર હતું. તેમણે જણાવ્યું હતું કે ઘટના તારીખે પ્રવીણસિંહ ઘેર જ હતો. તેઓ સવારે ૬ વાગ્યે વહેલા તેમના ઘેર ગયા હતા, ત્યારે પ્રવીણસિંહે તેમને પોતાની પત્ની અને પુત્રના મૃત્યુ વિશે જણાવ્યું હતું.

૧૮. આમ, અનેક સાક્ષીઓએ આરોપી નં. ૧ને સવારના ૬ વાગ્યે તેના ઘરે જોયો હતો. તે જોરજોરથી રડી રહ્યો હતો. તેથી તેની એવી વાત કે સવારમાં વહેલા તે મહુડો એકત્ર કરવા ગયો હતો અને લગભગ ૭ વાગ્યે જ પરત આવ્યો હતો, પૂર્ણરૂપે ખોટી સાબિત થઈ. તેટલું જ નહીં, તેનો આ દાવો કે તે આ હેતુસર લગભગ ૪ વાગ્યે ઘરેથી નીકળી ગયો હતો, એ પણ વિશ્વસનીય જણાતો નથી. એપ્રિલ મહિનામાં પણ સવારના ૪ વાગ્યે કાળાં અંધારાં રહેતાં. એવી પરિસ્થિતિમાં મહુડો એકત્ર કરવાની કોઈ કામગીરી થઈ શકે તેમ ન હતી. કોઈપણ સ્થિતિમાં, તમામ સાક્ષીઓએ પ્રવીણસિંહને સવારના ૬ વાગ્યે તેના ઘરે જોરજોરથી રડતો જોયો હતો. બચાવ પક્ષે આ પૈકીના કોઈ પણ સાક્ષીને એ સૂચન કર્યું નહોતું કે પ્રવીણસિંહ મહુડો એકત્ર કરીને આ સમયે પરત આવી શક્યો હોત.

૧૯. વર્તમાન કેસમાં મુખ્ય પ્રશ્ન એ છે કે સ્વરૂપસિંહનું મૃત્યુ આત્મહત્યાજન્ય હતું કે હત્યાજન્ય? બચાવ પક્ષનો દાવો એ પર ભારે આધારિત છે કે મૃતકના મૃત્યુ પહેલાં તરત કોઈ સંઘર્ષના નિશાન કે હુમલાના પુરાવા જોવા મળતા નથી, અને તેથી આ સ્પષ્ટ આત્મહત્યાનો કેસ હોવાનું કહેવામાં આવે છે. બચાવ પક્ષના વકીલે જોરપૂર્વક દર્શાવ્યું મુજબ, ગળા પરની ઈજાનું સ્વરૂપ પણ આત્મહત્યાની સિદ્ધાંત સાથે વધુ સુસંગત જણાય છે.

તેમ છતાં, આવી થિયરીનો રેકોર્ડ પર રહેલા પુરાવાના આધારે પરિક્ષણ કરવું જરૂરી છે. અમે યાદ કરી શકીએ કે ચંદ્રહાસ કેશવરાવ શિક્કેનાવિસ, પીડબ્લ્યુ–૧એ મૃતક સ્ત્રીના ગળા આસપાસ દોરાના બે ચિહ્નો નોંધ્યા હતા. તેમણે દઢપણે

જણાવ્યું હતું કે પ્રથમ ઈજા મૃત્યુપૂર્વ હતી અને બીજી ઈજા મૃત્યુપરાંત હતી. તેમના અનુસાર, મૃત્યુનું કારણ ગળું દબાવી ગૂંગળામણ થવાથી થયેલું મૃત્યુ હતું. આવી ઈજા દોરાની મદદથી સ્ત્રીનું ગળું દબાવવામાં આવ્યું હતું તે સાથે સુસંગત હતી. વધુમાં, કરણસિંહ સરદારસિંહ, પીડબ્લ્યુ–૪, જેમણે અકસ્માતી મૃત્યુની જાણ આરોપી નં. ૧ દ્વારા અહેવાલ આપવામાં આવ્યા પછી ઘટનાસ્થળની પ્રથમ મુલાકાત લીધી હતી, તેમને મૃતક સ્ત્રીનું શવ લાકડાના પાટિયા સાથે બાંધેલા દોરાથી લટકતું મળ્યું હતું. તેના પગ જમીન સાથે સમાનાંતર હતા અને માંડ અડધી ઇંચ જેટલા ઉપર હતા. તે ચડી શકી હોત તેવી કોઈ મેજ જેવી અન્ય કોઈ વસ્તુ ત્યાં નહોતી. ઈન્ક્વેસ્ટ પંચનામું અને પંચ સાક્ષી પીડબ્લ્યુ–૪, આંક ૧૬ પણ આ પરિબળોને સમર્થન આપશે. પંચનામામાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે શવ જમીનથી અડધી ઇંચ ઉપર હતું. જે લાકડાના પાટિયા પર તે લટકતું હતું તેની ઊંચાઈ ૧ અને ½ ફૂટ હતી. સ્ત્રીના ઉપરના પીઠના ભાગે નીલચિહ્નો હતા.

૨૦. આવી સાક્ષીમાંથી નીચેના પરિબળો પ્રગટ થાય છે :

૧) મૃતક સ્વરૂપબેન પર બે અલગ અને સ્પષ્ટ ગળાઝીંકવાના નિશાન હતા.

૨) ઈજાસંબંધિત પ્રથમ એવી ગળાફાંસની નિશાની, જે ડૉક્ટર મુજબ મૃત્યુપૂર્વની હતી. બીજી ગળાફાંસની નિશાની એ જ પ્રદેશની આસપાસ હતી, જે મૃત્યુોત્તર ઈજા સંબંધિત હતી.

૩) મહિલા તેના પગ જમીનને સમાંતર રાખીને લટકી રહી હતી, જે જમીનથી અડધી ઇંચ જેટલા અંતરે હતી.

૪) જે લાકડાના પાટિયા પરથી તેણીને દોરડા વડે લટકેલી સ્થિતિમાં મળી હતી, તે ૧ અને ½ ફૂટ ઊંચો હતો.
૫) ચઢવા માટે ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવું સ્ટૂલ અથવા ટેબલ જેવું કોઈ પણ સાધન ત્યાં નહોતું.

૨૧. આ તમામ પરિબળો આત્મહત્યાની થિયરી સાથે સર્વથા અસંગત છે. જો બચાવપક્ષ અમને માનવા કહે છે તેમ સ્ત્રીએ આત્મહત્યા કરી હોત, તો તેની ગળા આસપાસ બે અલગ અલગ ફાંસીના નિશાન, એકબીજાથી સ્પષ્ટપણે જુદા અને અલગ, દેખાવાની કોઈ જ શક્યતા નહોતી. તેથી પણ વધુ મહત્વનું એ છે કે એક ઈજાને મરણપૂર્વ અને બીજીને મરણોત્તર ગણતો ડૉક્ટરનો અભિપ્રાય આત્મહત્યાની થિયરી સાથે સર્વથા અસંગત છે. વધુમાં, જ્યારે મૃતદેહને જમીનની સમાનાંતર લટકતો અને ફક્ત અડધી ઇંચ જેટલો જ ફલોરથી દૂર મળ્યો, ત્યારે તે સ્પષ્ટપણે ગળાફાંસો ખાઈ મૃત્યુ થયાનું ખંડન કરે છે. માનવના

બચી જવાની વૃત્તિ એટલી પ્રબળ હોય છે કે, શક્ય હોય તો, વ્યક્તિ સ્વાભાવિક રીતે પોતાને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરે. તેથી, એ સુસ્થાપિત છે કે તરવૈયો કદી ડૂબીને આત્મહત્યા કરી શકતો નથી. જો સ્ત્રીના પગ ફ્લોરથી અડધી ઇંચ ઉપર લટકતા હોત, તો તે સહેલાઈથી પોતાના પગ લંબાવી પોતાનો આધાર લઈ શકી હોત અને શ્વાસરોધ ટાળી શકી હોત. તેણે એવું ન કર્યું એ હકીકત માત્ર એ જ એક સંભાવના તરફ ઈશારો કરે છે કે તેણીને મારી નાખ્યા બાદ ફાંસી પર લટકાવવામાં આવી હતી. આ તબીબી અભિપ્રાય સાથે પણ સુસંગત રહેશે કે સ્ત્રીની ગળા આસપાસ મરણોત્તર ઈજા હતી, જેના કારણે ફાંસીના નિશાન પડ્યા હતા. આ પહેલાં મૃત્યુ અને પછી ફાંસી લટકાવવાની પરિસ્થિતિ સાથે સુસંગત રહેશે.

૨૨. જો આટલું પૂરતું ન હતું, તો અન્ય વધારાના પરિબળો પણ હતા, જેમણે ગળેફાંસો ખાઈ આત્મહત્યા કરવાની શક્યતાને સંપૂર્ણપણે નકારી કાઢી હતી. જો તેણીએ ગળેફાંસો ખાઈ આત્મહત્યા કરવી હોત, તો તેણીએ પહેલાં પોતાના માથા ઉપર ૧ અને ૧/૨ ફૂટ ઊંચી લાકડાની પાટ પર દોરડું બાંધવું પડત. નજીકમાં સ્ટૂલ કે મેજ જેવી કોઈ વસ્તુ મળી આવી નહોતી, જેના ઉપર ચડીને તે એવું કરી શકતી. લાકડાની પાટ અને પોતાના ગળા આસપાસ દોરડું બાંધ્યા પછી પણ, ફાંસો લાગવાની અસર થવા માટે તેણીને ઊભા રહેવા તથા લાત મારી દૂર ધકેલવા માટે કોઈ આધારવસ્તુની જરૂર પડત. તેનીથી ૨ અને ૧/૨થી ૩ ફૂટ દૂર એક ખાટલો મળી આવ્યો હતો. સાક્ષીને બચાવ પક્ષની એ સૂચના કે દીવાલમાં રહેલા છિદ્રનો ઉપયોગ ચઢવા માટે થઈ શક્યો હોત, તેનો નકાર કરવામાં આવ્યો.

આ સર્વ પરિબળો નિઃસંદેહ માત્ર એક જ સંભાવના તરફ ઈશારો કરે છે, એટલે કે મૃતક સ્વરૂપબેનની પહેલાં હત્યા કરવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ, કદાચ એ જ દોરડાનો ઉપયોગ કરીને, તેણીને લાકડાની પાટ પરથી લટકાવવામાં આવી હતી, જેથી આત્મહત્યાથી મૃત્યુ થયું હોવાનું દેખાડવામાં આવે.

૨૩. આ મહત્વપૂર્ણ પરિબળો, જ્યારે આ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને જોવામાં આવે કે આરોપી નં. ૧ ઘટના બને ત્યારે ઘરે હતો, તો તેની ઉપર એ બાબતનું સ્પષ્ટીકરણ આપવાનો ભાર મૂકશે કે તેના પત્ની અને પુત્રનું અકુદરતી મૃત્યુ તેના અને તેમના માટે વિશિષ્ટ રીતે સંયુક્ત રહેણાંક ધરાવતા ઘરના પરિસરમાં કઈ પરિસ્થિતિમાં થયું. આ તમામ પરિબળો તેના સમક્ષ દંડ પ્રક્રીયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ તેનું નિવેદન નોંધતી વખતે મૂકવામાં આવ્યા હતા. તેની બચાવની દલીલ સંપૂર્ણ ઇનકારની હતી. સંક્ષેપમાં, તેણે આ પૈકી કોઈ પણ પરિસ્થિતિનું સ્પષ્ટીકરણ આપવાનો કોઈ પ્રયાસ કર્યો નહોતો.

૨૪. નર સિંહ વિ. હરિયાણા રાજ્યના વાદમાં, જેનું અહેવાલમાં પ્રકાશન થયું છે (૨૦૧૫) ૧ સર્વોચ્ચ અદાલત કેસ, અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું હતું :

૧૧. કલમ ૩૧૩ (૧)(બી) દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાનો હેતુ આરોપના સારને આરોપી સમક્ષ રજૂ કરવાનો છે, જેથી આરોપી પોતાનાં વિરુદ્ધ પુરાવામાં દેખાતી દરેક અને સર્વ પરિસ્થિતિનું સ્પષ્ટીકરણ આપી શકે. આ કલમની જોગવાઈઓ

ફરજિયાત સ્વરૂપની છે અને અદાલત ઉપર ફરજ મૂકે છે કે તે આરોપીને પોતાની વિરુદ્ધની દરેક પરિસ્થિતિ તથા દોષારોપક પુરાવાનું સ્પષ્ટીકરણ આપવા તક આપે. કલમ ૩૧૩ (૧)(બી) દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા હેઠળ આરોપીની તપાસ માત્ર ઔપચારિકતા નથી. કલમ ૩૧૩ દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા આરોપી માટે પ્રક્રિયાત્મક સુરક્ષાનું પ્રાવધાન કરે છે, જે તેને પુરાવામાં તેના વિરુદ્ધ દેખાતી હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓનું સ્પષ્ટીકરણ આપવાની તક આપે છે, અને આ તક આરોપીની દૃષ્ટિએ મૂલ્યવાન છે. કલમ ૩૧૩ દંડ પ્રક્રિયા સંહિતાનું વાસ્તવિક મહત્વ એમાં છે કે તે અદાલત પર ફરજ મૂકે છે કે તે આરોપીને યોગ્ય અને ન્યાયસંગત રીતે પ્રશ્ન પૂછે, જેથી તેનાથી તે સામેનો ચોક્કસ કેસ તેના ધ્યાનમાં આવે, જેનો તેને સામનો કરવો પડશે, અને તે દ્વારા તેને એવી કોઈ પણ બાબતનું સ્પષ્ટીકરણ આપવાની તક મળે.

૨૫. ઉપરોક્ત પરિસ્થિતિઓમાં, પુરાવાની અમારી મૂલવણીમાં, નીચલી અદાલતે મૃતક સ્ત્રીના પતિ આરોપી ક્રમાંક ૧ને નિર્દોષ છૂટકારો આપતાં ગંભીર ભૂલ કરી છે. આરોપી ક્રમાંક ૧ વિરુદ્ધ ભારે વજન ધરાવતા પરિબળો તથા એવી પરિસ્થિતિઓ, જે અમારા મતાનુસાર ઘટનાઓની કડીને પૂર્ણ કરે છે અને નિશંકપણે તેની કપટતાની તરફ ઈશારો કરે છે, અને જે અન્ય કોઈ વિરુદ્ધ સંભાવનાને દૂર કરે છે, તે નીચે મુજબ છે :

૧) તે સ્થાપિત થયું હતું કે આક્ષેપિત નં. ૧ ઘટના બની ત્યારે રાત્રિના સમયે ઘરે હતો,

૨) તેણે ખોટો પ્રભાવ ઊભો કરવાનો પ્રયાસ કર્યો કે તે બહાર ગયો હતો, વહેલી સવારે મહુડો એકત્ર કરવા માટે ઘરેથી નીકળી ગયો હતો અને માત્ર ૭ વાગ્યે જ પરત આવ્યો હતો, જેને અનેક પ્રત્યક્ષદર્શીઓના પુરાવા દ્વારા ખોટું સાબિત કરવામાં આવ્યું, જેમણે તેને સવારે ૬ વાગ્યે તેના ઘરે ઉંચા અવાજે રડતો જોયો હતો. ગામના સરપંચે પણ જણાવ્યું હતું કે આરોપીએ સવારે ૬ અને ૭ વાગ્યાની વચ્ચે અચાનક મૃત્યુ વિશે તેને જાણ કરી હતી.

૩) તેથી, તેમનું વર્તન પુરાવા અધિનિયમની કલમ ૮ની જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં જોવું આવશ્યક છે.

૪) આ ઘટના આ રીતે ઘરનાં તંગ પરિસરમાં બની, જે પરિસર માત્ર પતિ, પત્ની અને બાળકે જ અધિષ્ઠિત કર્યો હતો.

૫) મૃતક મહિલાનું મૃત્યુ સર્વ સ્વીકાર્ય રીતે હત્યાત્મક મૃત્યુ હતું, આત્મહત્યા નહીં, જે નીચે દર્શાવેલ પુરાવા દ્વારા સ્થાપિત થયું હતું :

એ) તબીબી પુરાવામાં બે ફાંસીના નિશાન સૂચવાયા હતા, જે બે અલગ અલગ ઈજાઓ સાથે સંબંધિત હતા, જેમાં એક મૃત્યુપૂર્વ અને બીજી મૃત્યુપશ્ચાત હતી.

બી) મૃતદેહની સ્થિતિ જમીનથી અડધા ઇંચ જેટલી ઊંચાઇએ, પગ જમીન સમાનાંતર રાખેલ સ્થિતિમાં, મળી આવી હતી.

સી) ઓરડામાં સ્ટૂલ અથવા ટેબલ જેવી કોઈ વસ્તુ નહોતી, જે પર ચડી શકાય તેમ હતી.

ડી) પાટલો ૧ અને ૧/૨ ફૂટ સ્ત્રીની ઊંચાઈ કરતાં વધુ ઊંચો હતો, જેના કારણે કોઈપણ વસ્તુની સહાય વિના દોરી બાંધીને પોતાને ફાંસો ખાવું અશક્ય બનતું હતું. રૂમમાં ચઢવા માટે ઉપયોગમાં લઈ શકાય એવું બીજું કોઈ પગથિયું ઉપલબ્ધ નહોતું.

ઙ) પતિએ આ રીતે આત્મહત્યાનો સિદ્ધાંત રજૂ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો, જ્યારે સ્પષ્ટ હતું કે મહિલાને ફાંસી આપવામાં આવે તે પહેલાં જ તેનું મૃત્યુ કરાવવામાં આવ્યું હતું. નીચલી અદાલતે નોંધ્યું તેનાથી વિપરીત, તેની પીઠ પર ઘા હતા, જે મૃત્યુ પૂર્વે હિંસાનો સ્પષ્ટ સંકેત આપતા હતા.

૭) આરોપી નં. ૧ આ કોઈપણ પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓનો સ્પષ્ટીકરણ આપવા માટેની સ્થિતિમાં નહોતો, છતાં ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતાની કલમ ૩૧૩ હેઠળ તેનું નિવેદન નોંધાતું હતું ત્યારે તેને આ બાબતોનો સામનો કરાવવામાં આવ્યો હતો. તે સ્ત્રીએ પોતાના પુત્રને પહેલાં મારી નાખ્યા બાદ પોતે આત્મહત્યા જેવા અતિશય પગલું કેમ લીધું હશે તેનું કારણ પણ તેણે સૂચવ્યું નહોતું. બચાવ પક્ષે તો એવી કોઈ કારણસર સ્ત્રી આવી અતિશય કાર્યવાહી કરવા પ્રેરાઈ હોય તેમ પણ સૂચન કર્યું નહોતું. ઘટનાથી થોડા સમય અગાઉ પતિ અને પત્ની વચ્ચે ઝઘડો થયો હોવાનું પણ કોઈ સૂચન કરવામાં આવ્યું નહોતું. હકીકતમાં, બચાવ પક્ષ સતત પતિ અને પત્ની વચ્ચે તુલનાત્મક રીતે સારા સંબંધો દર્શાવતો રહ્યો છે.

૨૬. હવે આપણે તે પરિબળોનો સંદર્ભ લઈ શકીએ, જેમના આધારે નીચલી અદાલતે આરોપીને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. ઉપર નોંધાયેલા પ્રબળ પુરાવાઓની હાજરીમાં અન્ય બાહ્ય ઈજાઓનો અભાવ નિર્ણાયક ગણાય નહીં. મૃતકના શરીર પર અન્ય કોઈ ઈજાઓ ન હોવાના બે સહજ સ્પષ્ટીકરણ હોઈ શકે છે: સ્ત્રી ઊંઘમાં હોવા દરમિયાન અચાનક ચોંકી જવી અથવા પતિને અન્ય મદદ મળવી. કોઈપણ સ્થિતિમાં, તેના મૃતદેહ પર પીઠ પર નીલચાંઠા હતા.

૨૭. કાનના પાછળના અસ્થિમાં કોઈ ભંગ ન હોવું પણ ડૉક્ટર અનુસાર નિશ્ચિત પુરવારક નહોતું. તેમણે અભિપ્રાય વ્યક્ત કર્યો કે ભંગ થશે કે નહીં તે ગળામાં

દોરો કઈ બળપૂર્વક બાંધવામાં આવ્યો છે તેના પર આધાર રાખે છે. માત્ર એટલા કારણે કે પોલીસ એજન્સીએ પૂર્વમાં પુરાવા એકત્ર કર્યા વિના શંકાના આધારે એફ.આઈ.આર. દાખલ કર્યો છે, તે કારણે આરોપપક્ષને ઘાતક ઠરી શકતું નથી.

૨૮. આ વાત સાચી છે કે સ્થાનિક વિસ્તારના અનેક સાક્ષીઓ પલટિયા બની ગયા છે અને પતિ–પત્ની વચ્ચેના કટુ સંબંધોની ફરિયાદ પક્ષની આવૃત્તિને સમર્થન આપ્યું નથી. તેમ છતાં, તેમની સમગ્ર સાક્ષી સંપૂર્ણપણે ત્યજી શકાય તેમ નથી. તેમની સાક્ષી મુદ્દાના ઓછામાં ઓછા એક પાસા સાથે સુસંગત હતી, એટલે કે, આરોપી નં. ૧ સવારના લગભગ ૬ વાગ્યે પોતાના નિવાસસ્થાને હાજર હતો. પતિ અને પત્ની વચ્ચે પૂર્વવર્તી ઝઘડો ન હોવાનું માત્ર કારણ અન્ય વિશાળ પુરાવાને ત્યજી દેવા માટે પૂરતું નથી. કોઈપણ સ્થિતિમાં, મૃતક સ્ત્રીના પિતા અને માતાએ ભૂતકાળમાં દંપતી વચ્ચેના કટુ સંબંધો અંગે સંકેત આપ્યો હતો, જેના કારણે પત્ની એક–બે વખત પોતાના પિતૃગૃહે ચાલી ગઈ હતી અને હકીકતમાં ભરણપોષણ માટે દાવો પણ દાખલ કર્યો હતો. આથી સ્પષ્ટપણે સાબિત થાય છે કે પતિ અને પત્ની વચ્ચેના વૈવાહિક સંબંધો સંપૂર્ણપણે સૌહાર્દપૂર્ણ નહોતા.

૨૯. આવી ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, અમને જણાય છે કે નીચલી અદાલતનું આ નિષ્કર્ષ કે મૃતક સ્વરૂપબેન ઘરે એકલી હતી અને આરોપી નં. ૧ ત્યાં હાજર ન હતો, તે આખા રેકોર્ડ પુરાવા સાથે સર્વથા અસંગત હતું અને એવું નિષ્કર્ષ ટકી શકતું નથી. તેની સાથે તેને ઘટના સાથે જોડવા માટે કોઈ પુરાવો ન હતો એવો

નિષ્કર્ષ પણ સર્વથા અસ્થિર છે. જોકે, અન્ય આરોપીઓની સંડોવણીની મર્યાદિત હદ સુધી અમે નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષને યથાવત્ રાખીએ છીએ. ઘટના દરમિયાન અથવા તેની થોડાક સમય બાદ તેમની હાજરી અંગે કોઈપણ પુરાવો નહોતો. કોઈપણ સાક્ષીએ વહેલી સવારમાં અથવા અગાઉની રાત્રે તેમની હાજરીનો ઉલ્લેખ કર્યો નથી. સ્વીકાર્યા મુજબ તેઓ પતિ–પત્ની સાથે રહેતા ન હતા. તેમને ઘટના સાથે જોડતો અન્ય કોઈ પુરાવો ન હોવાથી તેમની સંડોવણી સાબિત થતી નથી. તેમ છતાં, તેનો અર્થ એવો થતો નથી કે આરોપી નં. ૧ સંકળાયેલો ન હતો. આવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચવા માટેનાં અમારા વિગતવાર કારણો અમે આપ્યા છે. અમારા મત મુજબ, નીચલી અદાલતના નિષ્કર્ષોને પલટાવવા માટે આ બલવાન કારણો છે.

૩૦. બાળકના મૃત્યુનો દોષ પણ આરોપી નં. ૧ને જ લગાવવો પડશે. તેનું મૃત્યુ વિવાદરહિત રીતે હત્યાજન્ય હતું. જ્યારે અમે માનીએ છીએ કે પત્નીની હત્યા પતિએ કરી હતી, ત્યારે બાકીની બધી બાબતો પોતે જ સુસંગત બની જાય છે. તેની આ ઘોષણા કે તેની પત્નીએ પુત્રની હત્યા કરી હતી, સંપૂર્ણપણે ખોટી સાબિત થઈ હતી.

૩૧. આઈપીસીની કલમ ૨૦૧ હેઠળનો આરોપ પણ સાબિત થયેલ ગણાશે. તેમ છતાં, ઉક્ત ગુના માટે અલગથી સજા ફરમાવવી આવશ્યક નથી.

૩૨. પરિણામે, ફોજદારી અપીલ માત્ર આરોપી નં. ૧ બાબતે જ મંજૂર કરવામાં આવે છે. તેની નિર્દોષ છૂટકારોને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૦૨ હેઠળ દોષસિદ્ધિમાં રૂપાંતરિત કરવામાં આવે છે. તેને આજીવન કેદની સજા ફરમાવવામાં આવે છે. આત્મસમર્પણ કરવા માટે તેને ૩૦.૪.૨૦૧૫ સુધીનો સમય મળશે. બાકીના આરોપીઓ બાબતે અપીલ ફગાવવામાં આવે છે. આ હદ સુધી નીચલી અદાલતનો ચુકાદો માન્ય રાખવામાં આવે છે. અપીલનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

આર અને પી ને સંબંધિત નીચલી અદાલતને પરત મોકલવામાં આવે.

(અકિલ કુરેશી, ન્યાયાધીશ)

(વિપુલ એમ. પંચોલી, ન્યાયાધીશ)

રઘુ

The translation of this judgment has been provided by

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment

shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

==

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.